

A XIV. Honismereti Kerékpártúra

Ha pár szóban szeretnék summázni a XIV. Honismereti Kerékpártúra eseményeit, akkor ezt kell, hogy mondjuk: *ismét jó volt, de hiányérzettel zárult*. Ezt nem a túra helyszíne, a Csallóköz okozta. Hiszen még az 1982-ben erre járt túrárok is sok újat, érdekeset fedezhettek fel. Nem is szólva arról, hogy nekik alkalmuk volt az összehasonlításra is. Nem is a szervezés okozta. Szamáknak Mihály – a pozsonyi Tábornok főszervezője, „östúrák” – és családja elvállalván a sok gonddal járó túravezetői szerepkört, a néhány megszokottnak is mondható hibától eltekintve minden tőlük telhetőt megtekintették a siker érdekében. A fő gond a túrára érkezettek nem csekély részének a fegyelmetlensége volt. Ennek jelei már az elmúlt években is megmutakoztak, de akkor mindig akadt egy nagyobb baj – főleg az időjárás részéről – ami ezt a háttérbe szorította. Az idei gyönyörű napsütés most erre nem adott okot. De mielőtt ezekre rátérnénk nézzük át a túra néhány érdekesebb részletét.

Az 1988. évi szlovákiai magyar ifjúsági rendezvények, találkozók közös jellemvonása volt a nagyarányú részvétel. Ez alól a kerékpártúra sem kivétel. A somorjai gyülekezőhelyen több mint kétszázan jöttünk össze, ami rekordnak számít. Szervezését tekintve a túra betartotta az utóbbi években kialakított hagyományát. Három táborhelyről – Somorja, Felsőpatony, Kulcsod – csillagtúraszerűen vezettek az útvonalak.

A sok bejárt helyszínt, útvonal közül ezúttal csak azokat idézném fel, melyek valamilyen szempontból az átlagnál emlékezetesebbek maradtak a számomra.

Püspöki Nagy Péter történész, mint előadó már többször volt alkalmam meghallgatni. Mindig magával ragadott remek előadásmódja, tudása. Ezúttal, mint idegenvezető mutatkozott be *Pozsonyban*. A városnéző séta, a tornyán a magyar királyi korona másával ékesített koronázási templomtól – Szt. Márton Dóm – indult és ott is ért véget. A történész szavai nyomán szinte újjáéledtek az ódon épületek, a paloták, a templomok, a Mihály-kapu, a Múzeum..., más volt ezt így nézni, megismerni és újjáismerni, mint egyéni séta alkalmával.

Amikor a túrára elindultam, egyik legfőbb óhajom az volt, hogy eljussak a sok vitát kiváltó Bős-Nagymarosi vízerőmű építésének közelébe, hogy a látottak alapján alkossak véleményt róla. Vágyam csak részben teljesült. Fennmaradó emlékeivel először a *somorjai Honismereti Tájékoztató* helyeiben találkoztunk. Itt jórészt a lakosság, a Csemadok-alapszervezet tagjai jóvoltából a vízerőműnek áldozatul eső falvak, területek megmentett értékei láthatók. A paraszti gazdálkodás, a házi munkák, az aranymosás, a dunai halászat eszközei.

Egy kis templom megtekintése volt a cél *Sülyön*. Azonban többségünket ezúttal nem ez, hanem a falu mögött is húzódó, „kinai fal” hatását keltő, s az erőmű legfontosabb részét alkotó mesterséges folyómeder érdekelt. Felkapaszkodván a gátra egyszerre két hatás ért. Ha a beléfértetett emberi munkát nézem, akkor lenyűgözött, ha a mellette csordogáló folyómaradványt, elszomorított. Elég nehezen tudtam elképzelni, hogy a többszörösen szigetelt mederből akár egy csepp is a most még termő földekre jusson.

Az építkezés nevét adó faluban, *Bösön* csak a tájházat néztük meg. Igaz, ide érdemes volt betérni. Bogárdi Zoltán mezőgazdasági szakember rögtönzött előadáson mutatta be a kiállított eszközöket, azok használatát. Azonban az építkezés központja kimaradt az útitervből. Kár, mert megítélésem szerint a közvetlen látvány sokkal többet nyújtott volna, mint az erőművel foglalkozó, sokszor igen ellentmondásos híresztelések sokasága.

Számomra a túra egyik legmaradandóbb élményét a *Tallóson* való látogatás jelentette, ahova egy szabad délután keretében mentünk el néhányan. A falu kastélya ma kisegítőiskola. A javítás erre is ráférne, de sok sorstársához képest azért jó állapotban van. Oszintén meghatott *Gágyor Józsefnek*, az iskola igazgatójának előadása falujáról, a kastélyról, a hosszú évek óta folytatott gyűjtéséről. Szavaiból sugárzott a szülőföld iránti szeretet. Gyűjteményét – fényképek, iratok, másolatok, rajzok – az iskola nagyterme rejti. Egy részük táblaként elhelyezve rendezett, a többi az asztalokom kupacban hever.

Élményt adott, de már korántsem a jó értelemben, a *csicsói* kastély is. Mint azt az oldalfalán elhelyezett tábla bizonyítja: védett műemlék – csak éppen ezt nem átni rajta. 1985-ig mint iskola működött, ma pedig pusztulófélben lévő épület. Vakolata levert, ajtóit, ablakait szétörték. Mindössze néhány helyiségét hozták rendbe, ezekben fiatal szlovákiai képzőművészek alkotásait bemutató galériát rendeztek be. Hasonlóképpen gondozásra szorulna a *csicsói* és az *alistáli* tájház is. Látva a rogyadozó épületrészeket, az elhanyagoltságot, sértve érzem az egykori lelkes gyűjtők munkájának eredményét, akik itt bízták a jövőre értékeik megőrzését. Apró vigasz, hogy a terület bővelkedik tájházakban. Az ebben súlyos hiányt szenvedő többi magyarlakta szlovákiai terület joggal irigykedhet a Csallóközre. Maradandó épületek, s ennek megfelelően álltak a csallóközi templomok. Az egyik legszebb közülük a somorjai, Árpád-korból származó református templom. Jelenleg is restaurálják. Eredetileg egyhajós volt, s csak a későbbi átépítések során alakították négyhajóssá. Különleges érdekességei a XV. századból származó, késő gót, faragott kőből emelt pillérek, melyek a hajlított bordás mennyezetet tartják.

A túrás hagyományokhoz tartozik, hogy megemlékezünk a területen élt neves egyéniségekről, személyiségekről. Dunaszerdahelyen Nagy János szobrász II. világháborús emlékművénel a fasizmus áldozataira, Vámbéry Ármin emléktáblája előtt a neves utazóra emlékeztünk. A királyfai temetőben

Lauber Antal honvéd tüzérhadnagy, Csiliznyárasdon Sebő Alajos honvéd alezredesnek a Pipagyújtói csárda helyén álló emlékművénél, a Komárom és Nógrád vármegye 37-ik honvéd zászlóalja 3. századának katonái előtt róttuk le tiszteletünket.

A látottakon túl két előadást kell megemlítenem. *Marcell Béla* a dunaszerdahelyi múzeum volt munkatársa beszélt a csallóközi hitvilágról. Több mint egy órán keresztül hallgattuk a Csallóköz, az Aranykert mesés, regényes történetét boszorkányaival, habléányaival, táltosaival, tüzes emberével, aranymosó iglicével. *Bödök Zsigmond* eredeti terveiben csak az égbolt, a csillagok bemutatása szerepelt. Népszerű csillagásznak azonban földi dolgokról is beszélnie kellett, mivel alig néhány hónapja, szinte egyik napról a másikra, az „illetékesek” tudta és jóváhagyása nélkül ledöntötték Európa legrégebb csillagvizsgálójának évszázados épületét, amelynek alapítója Konkoly-Thege Miklós, a századforduló egyik leghíresebb csillagásza volt. Felelőst azóta sem találtak, pedig az esettel több lapunk is foglalkozott. De talán megértésre talál *Bödök Zsigmond* azóta megírt felhívása, amelyben egyének, szervezetek, vállalatok segítségét kéri, hogy felépülhessen egy új, mindannyiunkat szolgáló csillagvizsgáló.

Amikor valaki kerékpárra ül, akkor tudnia kell, hogy olyan közlekedési eszközt használ, amelyre éppúgy érvényesek a közlekedési szabályok, mint a többi járműre. Amikor valaki eljön a kerékpártúrára, akkor tudnia kell, hogy annak vannak olyan – igaz jórészt íratlan –, szabályai, melyeket illik betartani. A túra útvonalának nagy része igen forgalmas útszakaszokon haladt. Mégis! Az előzetes figyelmeztetések ellenére az útszakaszok elején még rendben – tehát egymás után, esetleg ketten egymás mellett – haladó kerekesezők néhány kilométer megtétele után „kerékpárcsordává” változtak. Bármilyen széles volt az út, sohasem volt elég a számukra.

A résztvevők nagy száma eleve kizárja annak a lehetőségét, hogy a szervezők mindenki igényeit kielégítsék. Ez nem is lehet cél. De azt el lehet várni, hogy a túrára érkezett elsősorban a túra műsora és útvonala érdekelje, hiszen a műsort mindig időben küldik szét. Azt, hogy a túrázó szükség esetén segítsen a szervezőknek, hogy ne csak akkor legyen az első sorban, ha pl. éppenséggel valamilyen vendéglátásban fog részesülni. Ha valaki úgy érzi, hogy a túra nem felel meg az igényeinek, akkor inkább menjen el időben, megelőzve az előzetes figyelmeztetéseket. Sok volt a „fakultáció”, vagy túravezetői szóval élve az elbitangoló. Ha ezek a csoportok csak más útvonalakon, más területeket szerettek volna megnézni az nem is lett volna nagy baj. Csakhogy ezek leszámítva az üzleti vásárlásokat a „hostinecek” (vendéglők) árnyékában töltötték idejük nagy részét. S csak késve, utólagosan érkeztek a többiek után, nem kevés bosszúságot okozva a vezetőknek.

Pozsony – séta a városban

Csicsó – tájház

Ez a lista nem teljes, de nem folytatom. Inkább csak felhívom a jövődöbéli tûrázók figyelmét arra, hogy a tûrát még sokáig szeretnénk folytatni. Azért, hogy érezzük közösségünket, egyûvé tartozásunkat. Azért, hogy megismerjük szûkebb hazánk még megmaradt emlékeit.

Puntigán József

Magyar-szlovák helységnévtár: Alistál-Hroboňovo, Bôs-Gabčíkovo, Csallóköz-Žitný Ostrov, Csicsó-Čičov, Dunaszerdahely-Dunajská Streda, Felsőpatony-Horná Potôň, Kulcsod-Ključovec, Ógyalla-Hurbanovo, Pozsony-Bratislava, Somorja-Šamorín, Sössziget-Sol'ary, Talós-Tomašikov.

Vajda Péter Emlékház- avatás Vanyolán

A reformkor számos nagy egyéniségének emléke merült feledésbe századunk második felében, közülük soknak a nagyságát csak a kutatók, a beavatottak látják. Nem mondhatjuk el ezt a Veszprém megyei Vanyola szülötte, *Vajda Péter* esetében. Róla pedagógiai díjat neveztek el, Pápán lakótelep és számos tagozattal működő szabadegyetem viseli a nevét, szobra talapzatára a róla elnevezett vanyolai általános iskola tanulói születésnapja évfordulóján koszorút helyeznek, a megyei NAPLÓ dicséretesen sokszor ad helyet a róla szóló írásoknak, tanulmányoknak.

Vajda Péter vanyolai szülöháza az utóbbi években lakatlanul hagyva romlásnak indult. Az épület hátsó részén a vályogfalak megrogytak, a tető megroskadt. Az ország nehéz anyagi helyzete ellenére az érdekeltek összefogtak, s nemcsak eredeti formájában állították helyre, hanem községi könyvtárat és emlékszobát rendeztek be benne. Az emlékház átadására 1988. október 1-jén került sor többszáz főnyi érdeklődő jelenlétében. Ez alkalommal itt nyitották meg a műemléki és múzeumi hónapot is Veszprém megyében. A házon levő emléktáblán számos testület, köztük a Megyei Irodalomtörténeti Társulat és a pápai Jókai Kör helyezett el koszorút. Az emlékházban található kiállítás megtekintése után Masszi Ferenc körzeti igazgató irányításával Vajda Péter szobrához vonult a tömeg, s annak megkoszorúzásával zárult a szép ünnepély. Ezután a községi művelődési házban tudományos emléklülésre került sor.

Huszár János

A debreceni Dokumentációs Stúdió

Országosan egyedülálló gyűjteményről fogok most írni. Speciális abban, hogy míg a múzeumok általában tárgyakat, eszközöket gyűjtenek és mutatnak be, addig a Stúdió kezdetben a jelen idejű eseményeket igyekezett lefényképezni, avagy filmre venni, később ugyanezt tette hanganyaga gyűjtése során is. Tény, hogy a tegnap és a ma eseménye holnapra már történelemmé lesz, s ilyen értelemben a csaknem két évtizede működő Stúdió napjainkra máris a múlt őrzőjévé vált. Am nem a tárgyaknak, vagy az eredeti dokumentumoknak a megszerzésére törekszik, hanem csupán ezek reprodukcióját (fényképét) készíti el, és helyezi el – annak negatívjával együtt – a gyűjteményében.

Az intézmény a Városi Könyvtár részlegeként jött létre. Közvetlen irányítását Zoltai Károly végezte kellő lelkesedéssel és szakértelemmel. Alapítását a városi tanács pénzügyi osztálya, személy szerint Tardi Tibor kezdeményezte és anyagilag erőteljesen támogatta. A Stúdió korszerű felszerelése révén tevékenységének már első éveiben lehetővé vált a város főbb eseményeinek, többnyire fotó, sőt mozgófilm segítségével való megörökítése. Az intézmény 1972-ben kivált a Városi Könyvtár kötelékéből, önállóvá lett, s eredeti helyéről átköltözött a jelenlegi épületébe, a Széchenyi utca 63. szám alá.